

УДК 338.45:621(477)(045)

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ
МАШИНОБУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

Горбашевська Марина Олексіївна, доцент кафедри менеджменту, к. е. н.,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь, e-mail: margora79@gmail.com,
тел:+380678668877

Marina Gorbachevskaya, Associate Professor of MMSA, Ph. D., Mariupol State University

M. Gorbachevskaya. Financial and economic security of the enterprises of the machine-building industry.

The article defines the place and role of financial and economic security of the enterprises of the machine-building industry. The article reveals the tendencies of development of machine building of Ukraine. The significance of economic security for machine-building enterprises is highlighted. The main aspects of ensuring the system of economic security of the enterprise are considered. It is noted that the financial and economic safety of mechanical engineering should provide a leading role in the development and operation of the country's economic system for its further functioning. The author determines that in order to create a transparent and favorable economic space, for the development of mechanical engineering and the national economy as a whole in the region, it is necessary to develop financial and economic security and to ensure a transparent foreign and domestic policy of the country which depends to a great extent on the level of stability and significance of its economic security. This is a fundamental issue because, based on the financial and economic security of machine building, the state becomes an essential multilevel system that constantly needs to protect all its actors at different levels of the economic management structure: the state, region, industry, sector of economy, individual enterprise, person. It is impossible to carry out an analysis of the financial and economic security of the enterprises of the machine-building industry without the necessary information on the level of its economic and financial security. This information is needed not only for the owners of the company and its managers, but also gives investors and lenders some opportunity to analyze the company for its attractiveness for the introduction of new elements of investment and lending.

Горбашевська М. О. Фінансово-економічна безпека підприємств машинобудівельної галузі.

В статті визначено місце та роль фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі. У статті розкрито тенденції розвитку машинобудування України. Висвітлено значення економічної безпеки для машинобудівних підприємств. Розглянуто основні аспекти забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Зазначено, що фінансово-економічна безпека машинобудування повинна забезпечувати провідну роль у розвитку та роботі економічної системи країни для її подальшого функціонування. Автором визначено, що для формування прозорого та сприятливого економічного простору, для розвитку машинобудування та національної економіки в цілому в регіоні треба розробляти фінансово-економічну безпеку та забезпечувати прозору зовнішню та внутрішню політику країни, яка значною мірою залежить від рівня стабільності та значимості його економічної безпеки. Це принципове питання тому, що виходячи з фінансово-економічної безпеки машинобудування і держава стає суттєвою багаторівневою системою, яка стабільно потребує захисту всіх її суб'єктів на різних рівнях структури управління економікою: держави, регіону, галузі, сектора економіки, окремого підприємства, особи. Неможливо проведення аналізу фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі без наявності необхідної інформації щодо оцінки рівня його економічної та фінансової безпеки. Ця інформація потрібна не тільки власникам підприємства та його менеджерам, вона також надає інвесторам і кредиторам певну можливість проаналізувати підприємство на його привабливість щодо впровадження нових елементів інвестування та кредитування.

Горбашевская М. А. Финансово-экономическая безопасность предприятий машиностроительной отрасли.

В статье определено место и роль финансово-экономической безопасности предприятий машиностроительной отрасли. В статье раскрыты тенденции развития машиностроения Украины. Определено значение экономической безопасности для машиностроительных предприятий. Рассмотрены основные аспекты обеспечения системы экономической безопасности предприятия.

Обозначено, что финансово-экономическая безопасность машиностроения должна обеспечивать ведущую роль в развитии и работе экономической системы страны для ее дальнейшего функционирования. Автором определено, что для формирования прозрачного и благоприятного экономического пространства, для развития машиностроения и национальной экономики в целом в регионе необходимо разрабатывать финансово-экономическую безопасность и обеспечивать прозрачную внешнюю и внутреннюю политику страны, которая в значительной степени зависит от уровня стабильности и значимости его экономической безопасности. Это принципиальный вопрос потому, что исходя из финансово-экономической безопасности машиностроения и государство становится существенной многоуровневой системой, которая стабильно нуждается в защите всех ее субъектов на различных уровнях структуры управления экономикой: государства, региона, отрасли, сектора экономики, отдельного предприятия, лица. Невозможно проведения анализа финансово-экономической безопасности предприятий машиностроительной отрасли без наличия необходимой информации по оценке уровня экономической и финансовой безопасности. Эта информация нужна не только владельцам предприятия и его менеджерам, она также предоставляет инвесторам и кредиторам определенную возможность проанализировать предприятие на его привлекательность по поводу внедрения новых элементов инвестирования и кредитования.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку фінансово-економічна безпека підприємств машинобудівельної галузі є основою стабільного розвитку України та рушійною силою для досягнення поставлених цілей, а також розвитку на перспективу. Економічна безпека машинобудівних підприємств – це одна з базових складових національної безпеки. Тому питання економічної безпеки підприємницької діяльності в Україні достатньо актуальне на даному етапі. Саме цим обумовлюється досить ретельна увага політиків, практиків та вчених до розробки теоретичних основ, а також методик розрахунку та аналізу фінансово-економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі, в тому числі на різних рівнях ієрархії управління економікою досліджується у наукових працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Абрамов, Ю. Алтухов, В. Андрійчук, Г. Андрощук, О. Барановський, І. Бінько, В. Богомолів, А. Блінов, З. Варналій, Г. Вечканов, О. Власюк, В. Воротін, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гончаренко, А. Горбунов, В. Духов, А. Драга, М. Єрмошенко, А. Качинський, В. Кириленко, Т. Ковальчук, А. Козаченко, М. Козоріз, Б. Кравченко, П. Крайнів, Д. Ляпін, С. Г. Міщенко, Є. А. Олейникова, В. С. Пономаренка, В. П. Пономарьова, Н. Л. Послужну, Р. А. Руденського, К. С. Самсонова, А. А. Спиридонова, А. І. Татаркіна, В. Л. Тамбовцева.

Мета статті. Метою статті є дослідження тенденцій розвитку та оцінка методик фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі, а також обґрунтування організаційно-правих аспектів забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств.

Результати дослідження. Об'єктом безпеки підприємства, передусім фінансової та економічної, є вся система її повноцінного функціонування. На думку Користіна О. Є. кожне підприємство (суб'єкт господарювання) має як загальний об'єкт безпеки, так і специфічний, через особливості її діяльності. Уразивши хоча б один із об'єктів безпеки підприємства, остання зазнає відповідного впливу на окрему ділянку фірми, що може обернутися небезпекою або загрозою втрати балансу рівноваги виробничо-господарського механізму підприємства. Не можна не погодитись з автором, що суб'єктів безпеки підприємства можна класифікувати за такими ознаками (залежно від приналежності): власні служби безпеки, що входять у структуру суб'єктів господарювання і повністю утримуються за їхні кошти. Структура цих підрозділів базується залежно від рівня становлення фірми, масиву питань, вирішення яких покладає на ці служби керівництво підприємства на тому чи іншому етапі її розвитку; самостійні комерційні чи державні організації, що наймаються суб'єктом господарювання для виконання функцій щодо забезпечення окремих або всіх аспектів його безпеки. Такі суб'єкти, як правило, спеціалізуються або на чисто режимно-охоронних послугах (охорона будівель, споруд, транспорту, окремих працівників

підприємств, установ, членів їх сімей тощо), або на суто економічних, правових чи консультаційних послугах.

Фінансово-економічну безпеку можна класифікувати в залежності від:

- безпосередньої участі у забезпеченні безпеки підприємства: спеціальні суб'єкти, створені виключно для виконання функцій щодо забезпечення безпеки фірми, як її власна служба безпеки, так і залучена на умовах договору; напівспеціальні суб'єкти, до безпосередніх функцій яких входить ряд таких, що спрямовані на забезпечення безпеки підприємства. Такими суб'єктами є відділ кадрів, фінансово-кредитний відділ, медична частина тощо; решта персоналу та структурні підрозділи, участь яких у здійсненні заходів щодо забезпечення безпеки підприємства має винятковий характер;
- форми власності та підпорядкування: державні органи — здійснюють повноваження щодо безпеки суб'єктів фінансово-господарської діяльності, до структури яких вони входять, або ж надають послуги стороннім фірмам на умовах укладених договорів, прикладом чого є діяльність Державної служби охорони МВС України щодо заходів безпеки усіх без винятку комерційних банків в Україні; недержавні органи, які представлені охоронними організаціями, аналітичними центрами, інформаційними та консалтинговими службами, які за відповідну плату на умовах договору надають послуги щодо охорони об'єктів, здійснюють захист інформації, комерційної таємниці тощо. До цієї групи суб'єктів належать і власні служби безпеки підприємства недержавної форми власності;
- правової основи функціонування (легітимності) суб'єктів: офіційні органи, що функціонують у межах чинного законодавства України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; не легітимні структури, діяльність яких відбувається поза правовим полем України. Наразі їх функціонування має динаміку до зменшення, що викликано відмовою суб'єктів бізнесу від їхніх "послуг", однак відкидати їх існування не варто. Зазначені суб'єкти, іншими словами "дах", пропонують свої послуги через погрози, насилля, погроми, гарантуючи при цьому захищеність від подібних структур. Зазвичай такі послуги пропонуються суб'єктам бізнесу, діяльність яких повністю або частково відбувається в тіні, що є підставою до шантажу.

При дослідженні сучасної кон'юнктури світового ринку машинобудівної продукції і визначенні перспектив її зміни слід враховувати тенденції, які формуються на ринках різних країн продукції машинобудування. Перспективним напрямком світової торгівлі машинобудівної продукцією стає авіакосмічна техніка, яка необхідна для міжнародного обміну продукцією машинобудування і яка характеризує досить швидке відновлення старих та появу нових поколінь найбільш наукоємної техніки, розширення ринків нових типів енергетичного устаткування, приладів та інструментів, зростання якості традиційних механізмів і агрегатів (автомобілі, судна, техніка спеціального призначення і т. п.) за рахунок оснащення їх електронними пристроями.

На думку провідних вчених-економістів, у наш час машинобудування є основою економіки будь-якої країни і відіграє вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази господарства. У сучасних умовах йому належить винятково важлива роль у прискоренні науково-технічного прогресу. Випускаючи засоби виробництва для різних галузей народного господарства, машинобудування забезпечує комплексну механізацію та автоматизацію виробництва. В економічно розвинених країнах на частку машинобудівних виробництв припадає від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6%, Японії – 51,5%, Англії – 39,6%, Італії – 36,4%, Китаї – 35,2%). Це забезпечує технічне переозброєння всієї промисловості кожні 8-10 років. При цьому в 2009 р. частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу становить 36-45%, в США – 10%, в Росії машинобудування забезпечує 18%

ВВП [1]. Українське машинобудування пройшло через всі етапи кризи, через ринкові експерименти.

Не можна не погодитись з Савицькою, що фінансова безпека як найважливіша складова економічної безпеки в умовах ринкової економіки включає: стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів; гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі; готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів; підтримка соціально-політичної стабільності суспільства; формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки [2].

Правильно розроблена стратегія в сучасних умовах - це ефективний інструмент управління фінансово-економічною безпекою підприємств машинобудівельної галузі у довгостроковій перспективі. Вона орієнтована на реалізацію загальних цілей розвитку підприємства в умовах динамічного середовища та пов'язаної з цим невизначеності. Як зазначає Череп О. Г. [3], можна виділити три типи стратегії безпеки, які відрізняються за своїм змістом. Перший тип – це стратегія, що пов'язана з необхідністю раптово реагувати на реально виниклі загрози виробничій діяльності. Створені для вирішення цього завдання підрозділи, виділені сили і засоби можуть ослабити або запобігти дії загроз, і в той же час може виникнути ситуація, коли підприємству буде завданий збиток. Другий тип – це стратегія, орієнтована на прогнозування, своєчасне виявлення небезпек і загроз, цілеспрямоване дослідження ситуації як усередині підприємства, так і в навколишньому його середовищі. Виділені для вирішення цього завдання фахівці, сформовані служби безпеки створюють можливість усвідомлено і цілеспрямовано проводити роботу з формування сприятливих умов діяльності фірми. Третій тип – це стратегія безпеки, спрямована на відшкодування нанесеного збитку. Даний тип стратегії застосовують, коли немає можливості здійснити стратегію першого і другого типів.

У сучасному стратегічному плані фінансово-економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка, яка базується на сильному та конкурентному підприємстві. Але нині спостерігається тенденція реалізувати лише тактичні заходи щодо соціально-економічного розвитку економіки, що зумовлено чинниками об'єктивного характеру, однак суб'єктивні чинники не можна ні в якому разі відкидати та не враховувати.

Фінансово-економічна безпека підприємств машинобудівної галузі характеризується сукупністю різноманітних якісних і кількісних показників. Оцінкою та аналізом стану використання ресурсів – є рівень фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, який характеризується за різними критеріями.

Рівень фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівної галузі базується на тому, наскільки ефективно службам певного підприємства вдається запобігати загрозам й усувати збитки від негативних впливів на різні аспекти економічної безпеки. Іл'яшенко С. М. вважає, що джерелами таких негативних впливів можуть бути усвідомлені чи неусвідомлені дії людей, організацій, у тому числі органів державної влади, міжнародних чи організацій підприємств-конкурентів, а також збігу об'єктивних обставин, наприклад: стан фінансової кон'юнктури на ринках, як певного підприємства, так і на міжнародних ринках, наукові відкриття і технологічні розробки, форс-мажорні обставини і т. ін. [4]

Проблема організаційно-правового забезпечення економічної безпеки машинобудівного підприємництва в Україні, на думку Касич А. О., набуває також особливої гостроти внаслідок існування таких причин: недостатньо керованих з боку

держави процесів формування сектора малого бізнесу та ділової активності населення загалом у період ринкової трансформації економіки і суспільного життя; недосконалого конкурентного середовища, бюрократичних та обтяжливих процедур державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; проявів концентрації (монополізації) товарних ринків та механізму доступу до обмежених господарських ресурсів і прав діяльності; існування штучних бар'єрів у започаткуванні/здійсненні роботи підприємств, корупції у відносинах «бізнес – влада»; надмірного рівня криміналізації і тінізації економіки; недостатнього рівня соціальної відповідальності бізнесу тощо [5].

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємств машинобудівельної галузі в Україні має розглядатись як єдина спільна багаторівнева система. На сьогоднішній день в Україні сформувалась та система, яка може включати в себе процеси трансформації власності; зміни форм та суб'єктів управління суспільно-економічними процесами; виникнення конфлікту інтересів суспільно-політичних груп; посилення системних ризиків підприємництва як виду діяльності. Все, що стосується безпеки держави, дозволяє не лише визначити місце фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі, але й стає методологічною основою її вивчення. Взагалі, у результаті існування багатьох ризиків для суб'єктів підприємницької діяльності інвестори не зможуть бути зацікавленими, щоб здійснювати довгострокові капіталовкладення в інновації машинобудівельної галузі та у низькорентабельні і капіталомісткі галузі економіки.

Висновки. Формування фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудівельної галузі в умовах поглиблення фінансової та економічної кризи економіки країни постійно стикається з їх передбаченням та формування економічної стратегії, яка може підвищити рівень безпеки підприємств та країни в цілому. Перспективою в цьому є створення та проектування нових технологій, які зможуть розраховувати основні показники для відображення фінансових параметрів, а також використовуватись для побудови різноманітних моделей та методів.

Список використаних джерел:

1. *Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. – 308 с.*
2. *Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 14*
3. *Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / [О.Г. Череп, З.П. Урусова, А.А. Урусов] // Вісник ЖДТУ. Серія «Економічні науки». – 2012. – № 3(61). – С. 328–330.*
4. *Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12–19.*
5. *Касич А. О. Стратегічні орієнтири інноваційного розвитку машинобудування в Україні / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 7. – С. 32–40.*
6. *Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект / О. Ю. Амосов // Проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 76–80.*
7. *Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств : [монографія] / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.*
8. *Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.*
9. *Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я.А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.*
10. *Золотогоров В. Г. Инвестиционное проектирование : [учеб. для вузов] / В.Г. Золотогоров. – Минск : Книжный дом, 2005. – 365 с.*
11. *Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8(134). – С. 172–181.*

References (BSI):

1. *Machine-building in Ukraine: trends, problems, perspectives (2009) / under the commissions. Ed. Corr. NAS of Ukraine B.M. Danylyshyna - Nizhyn: Aspect-Polygraph, 308 p. [in Ukrainian].*
2. *Savitska O. (2012) Estimation and ways of providing financial security of Ukraine / O. Savitskaya // Economic forum. No. 3. - P. 14[in Ukrainian].*
3. *Skull O. (2012) Management of financial and economic security of enterprises in Ukraine / [O.G. Skull, Z.P. Urusova, A.A. Urusov] // Journal of ZHDTU. Series "Economic Sciences". No. 3 (61). - P. 328-330. [in Ukrainian].*
4. *Ilyashenko S. (2003) Components of economic security of the enterprise and approaches to their assessment / S.N. Ilyashenko // Current Problems of Economics No. 3. - P. 12-19. [in Ukrainian]*
5. *Kasich A. (2007) Strategic guidelines for innovative development of machine building in Ukraine / A.O. Kasich // Current Problems of Economics No. 7.- P. 32-40. [in Ukrainian]*
6. *Amosov O. (2011) Financial security of the enterprise in modern economic conditions: theoretical aspect / O.Yu. Amosov // Problems of the economy. No. 4. - P. 76-80. [in Ukrainian]*
7. *Arefeva O. (2004) Planning of economic security of enterprises: [monograph] / O.V.Arefeva, T.B. Kuzenko - K.: View Europe. Unith., - 170 p. [in Ukrainian]*
8. *Blank I. (2004) Management of financial security of the enterprise / I. Form. - K.: Elga, Nika-Center, 784 p. [in Ukrainian]*
9. *Zhalilo Ya. (2009) Theory and practice of formation of an effective economic strategy of the state: [monograph] / Ya. Zhalilo .- K.: NISS, -336 pp. [Есцпное пепсп]. - The main adventure: <http://www.niss.gov.ua> [in Ukrainian]*
10. *Zolotohorov V. (2005) Investment design: [study for high schools] / V. Zolotohorov - Minsk: Book House, - 365 p. [in Ukrainian]*
11. *Kartuzov E. (2012) Definition of financial security of an enterprise: concept, content, meaning and functional aspects / E. E. Kartuzov // Current problems of the economy. - No. 8 (134). - P. 172-181. [in Ukrainian]*

Ключові слова: фінансово-економічна безпека; машинобудівельна галузь; менеджмент; підприємство.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность; машиностроительная отрасль; менеджмент; предприятие.

Keywords: financial and economic security; machine building; management; enterprise.

Рецензент: Макаренко М. В., зав. каф. Менеджменту та підприємництва на морському транспорті, д. е. н., професор, Азовський морський інститут, м. Маріуполь

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/2795683>